

Η ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Φιλιώ Νικολούδη

Νηπιαγωγός

Εμπυχώτρια Θεατρικού Παιχνιδιού

ΟΡΙΣΜΟΣ

Η Θεατρική Έκφραση σε όλες της τις μορφές είναι ένας τρόπος, με τον οποίο το παιδί βιώνει τις εμπειρίες του και τις μετατρέπει σε γνώσεις. Το παιδί, αφήνοντας ελεύθερη τη φαντασία του δημιουργεί και εκφράζει προς τα έξω, αυτό που νιώθει μέσα του.

Θεατρική Έκφραση είναι λοιπόν η μετατροπή του εσωτερικού, ατομικού του κόσμου σε εξωτερικό. Είναι ένας παιδαγωγικός τρόπος μάθησης, που πληρεί τους εκπαιδευτικούς του στόχους μ' έναν τρόπο οικείο προς το παιδί: το **Παιχνίδι**.

Μέσα από το γενικό, από τους ελεύθερους και κατευθυνόμενους τρόπους Θεατρικής Έκφρασης, το παιδί φτάνει σε σημείο να ανακαλύψει τον εαυτό του και τις δυνατότητές του. Κυρίως μπορεί να εκφραστεί και να δημιουργήσει, έχοντας γίνει σεβαστός από τους άλλους, ο τρόπος που επέλεξε να το κάνει.

ΣΥΜΒΟΛΗ - ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Χάρη στη Θεατρική Έκφραση διαμορφώνεται η σχέση μεταξύ των παιδιών της τάξης, καθώς και του δασκάλου - ενήλικα μαζί τους. Είναι ένας τρόπος, όπου όλα τα παιδιά, ακόμα κι αυτά που υστερούν σε άλλους τομείς, μπορούν να δοκιμάσουν και να πετύχουν. Ο καθένας προσπαθεί με βάση τις δικές του ικανότητες, και είναι αποδεκτοί και σεβαστοί, όλοι οι τρόποι έκφρασης.

Με τη Θεατρική Έκφραση, το παιδί γνωρίζει το σώμα του, μαθαίνει να το κινεί μέσα στο χώρο, το ελέγχει σε σχέση με τους άλλους. Παίζει με το πρόσωπό του, καταλαβαίνει πόσο διαφορετικό γίνεται ανάλογα μ' αυτό που εκφράζει. Δοκιμάζει τη φωνή του, το λόγο του. Αναπτύσσει το λεξιλόγιό του. Προσπαθεί και βρίσκει λύσεις μόνο του, δραστηριοποιώντας έτσι τη σκέψη του, την αντίληψή του και την παρατηρητικότητά του. Αποκτάει σιγά-σιγά εμπιστοσύνη στον εαυτό του. Ξεπερνάει τις αναστολές του. Δεν υπάρχει ο φόβος της αποτυχίας και της αποδοκιμασίας. Ανακαλύπτει τον εσωτερικό του κόσμο, τον εξωτερικεύει και αντιλαμβάνεται μέχρι πού μπορεί να φτάσει. Αναπτύσσεται το συναίσθημα της δημιουργίας του και της ικανοποίησής του. Εμπλουτίζει τις εμπειρίες του. Τα βιώνει όλα αυτά και ταυτόχρονα τα παρατηρεί στους άλλους. Μέσω του δικού του κώδικα έκφρασης φτάνει σε σημείο να επικοινωνεί με τους άλλους, να συνεργάζεται μαζί τους. Δέχεται την ομάδα, τους όρους που αυτή βάσει, και συμπεριφέρεται χωρίς να τους παραβιάζει. Κοινωνικο-

ποιείται. Επηρεάζει, επηρεάζεται, και ταυτόχρονα ανεξαρτητοποιεί τον τρόπο έκφρασης του. Ευαισθητοποιείται γύρω από πολλά πράγματα, φορτίζεται συναισθηματικά, εκτονώνεται και καταλαβαίνει και μόνο του, πως διαφορετικά είναι όταν ζεις μία κατάσταση και διαφορετικά όταν την παρατηρείς στους άλλους.

ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΕΙ Η ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Όπως όλες οι δραστηριότητες του σχολείου έτσι και η Θεατρική Έκφραση για να γίνει πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη κάθε ενήλικα-δασκαλου τα εξής:

- Όταν γίνεται Θεατρική Έκφραση δεν μπορούμε να ξέρουμε τον χρόνο διάρκειάς της, ούτε να τον καθορίσουμε από την αρχή.
- Η Θεατρική Έκφραση δεν γίνεται συγκεκριμένη ώρα μέσα στο ημερήσιο πρόγραμμα, αλλά όποτε προκύψει, ή όποτε θελήσει η ομάδα.
- Σ' αυτή παίρνει μέρος όποιος θέλει, για όση ώρα θέλει, και με όποιο τρόπο θέλει (αρκεί να μην ενοχλεί τους άλλους).
- Οποιαδήποτε άποψη έχουν τα παιδιά για να αποδώσουν θεατρικά αυτό που θέλουν, γίνεται δεκτή.
- Ο ενήλικας που έχει το ρόλο του εμπνευστή ρυθμίζει τη δράση, παρακινεί ή βοηθάει όπου υπάρχει ανάγκη. Δεν κατευθύνει ούτε παρεμβαίνει.
- Το κυριότερο είναι να μη νομίζουμε ότι κάνοντας Θεατρική Έκφραση φτιάχνουμε ηθοποιούς, αλλά ότι βοηθάμε τα παιδιά να εκφράσουν αυτό που νοιώθουν και να ευαισθητοποιηθούν παίρνοντας ταυτόχρονα και μία **Θεατρική Αγωγή**.

Κι εδώ, ας γίνει μία μικρή αναφορά, για το τι μαθαίνουν γύρω από τη Θεατρική Αγωγή. Πρώτα απ' όλα τις σχέσεις:

ηθοποιός: αυτός που παίζει

θεατής: αυτός που παρακολουθεί

θεατρική δράση, θέατρο: κάτι που παίζουμε, μία κατάσταση που δεν είναι δική μας.

Μπορούμε να παίζουμε με το σώμα, με το λόγο, χωρίς λόγο, με σώμα και λόγο μαζί. Σεβασμό γι' αυτόν που παίζει, με το να είναι ήσυχος αυτός που βλέπει εκτενέστερα μπορεί να γίνει συζήτηση για τα άτομα που εργάζονται στο θέατρο και ποια διαδικασία χρειάζεται για να γίνει μια παράσταση. Για τους συγγραφείς, τους ηλεκτρολόγους, τους μακιγιέρ... Μπορεί να ακολουθήσει επίσκεψη σε κάποια θέατρα για να δουν το χώρο και στο Θεατρικό Μουσείο.

Μ' αυτό τον τρόπο καλλιεργούμε λίγο την κουλτούρα τους και σε σχέση πάντα με το περιβάλλον του σπιτιού μπορούμε να τα κάνουμε ευαισθητοποιημένους θεατές. Γιατί, αν αναρωτηθούμε όλοι πόσο μας προάγει σε όλους τους τομείς η Τέχνη, θα καταλάβουμε τη σημασία της ευαισθητοποίησης γύρω απ' αυτό το θέμα.

ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Η Θεατρική Έκφραση έχει τέσσερα στάδια ολοκλήρωσης:

- το πρώτο στάδιο, που ονομάζεται **φάση της απελευθέρωσης**, εισαγωγή, ή περίοδος προετοιμασίας.
- το δεύτερο στάδιο, που ονομάζεται **φάση της αναπαραγωγής**, καθ' αυτό δράση, ή περίοδος εκκόλαψης.
- το τρίτο στάδιο, που λέγεται **σκηνικός αυτοσχεδιασμός**, περίοδος διαφώτισης, ή έμπνευσης, και
- το τέταρτο στάδιο, που ονομάζεται **φάση της αξιολόγησης**.

Κατά το πρώτο στάδιο, γίνονται δραστηριότητες, που ευαισθητοποιούν την ομάδα, τη λύνουν, τη χαλαρώνουν, τη συνδέουν.

Κατά το δεύτερο στάδιο δίνονται κάποια ερεθίσματα από τον/την εμπυχωτή, που τα παιδιά τα επαναλαμβάνουν και συνεχίζουν μόνα τους. Τα θέματα και τα ερεθίσματα μπορεί να είναι το άμεσο ζωικό ή φυτικό περιβάλλον, ένα απόσπασμα από ένα παραμύθι, κάποιος μύθος, προσωπικά βιώματα, διάφορες καταστάσεις, φανταστικά θέματα.

Στο τρίτο στάδιο τα παιδιά καταλήγουν με βάση τα προηγούμενα ερεθίσματα, να φτιάξουν ένα δρώμενο. Σ' αυτό το στάδιο τα παιδιά διαλέγουν μόνα τους τους ρόλους, τα αντικείμενα που θα χρησιμοποιήσουν, τον τρόπο παιχνιδιού και σπησίματος της σκηνής τους, την κατάληξη της ιστορίας τους. Κι εδώ ακριβώς είναι που φαίνονται οι σχέσεις της ομάδας.

Στο τέταρτο στάδιο της αξιολόγησης, τα παιδιά κρίνουν τα ίδια τη δουλειά τους, και τη συμπεριφορά τους. Οριοθετούνται από τα ίδια κάποια πράγματα, που όταν η ομάδα είναι μόνιμη και σταθερή (όπως σε τάξη σχολείων), βοηθάει στην εξέλιξη των σχέσεων. Στην αρχή τα παιδιά του νηπιαγωγείου που έχουν τόση ένταση, μπορεί να ασχολούνται με τα διάφορα αντικείμενα χωρίς να συμμετέχουν στην όλη δράση, ή να μη δίνουν καμιά εξέλιξη σ' αυτό που κάνουν. Κι αυτό έκφραση είναι.

Σιγά-σιγά, εξοικειώνονται, κι όταν μόνα τους νοιώσουν την ανάγκη θα συνεχίσουν στο επόμενο στάδιο. Πολλές φορές συμβάλλει σ' αυτό και η ομάδα, δηλ. το μέγεθός της, οι σχέσεις μεταξύ των παιδιών, το επίπεδό τους. Μπορεί και αυτές οι προσπάθειες προσέγγισης, κάποιες φορές να μην ολοκληρώσουν όλα τα στάδια της Θεατρικής Έκφρασης. Εξαρτάται κι αυτό από τις ανάγκες της ομάδας. Όταν αυτή νοιώσει έτοιμη, θα προχωρήσει στο επόμενο στάδιο. Μερικές φορές μπορεί να τύχει να γίνεται μόνο το πρώτο στάδιο, ή κάποιες άλλες το τρίτο στάδιο να μη ολοκληρώνεται. Το θέμα είναι, πως το παιδί βιώνει αυτό που γίνεται και θέλει να το επεξεργαστεί κι άλλο.

Κι εδώ είναι που πρέπει να προσέξουμε: δεν μας ενδιαφέρει να έχουμε στο τέλος την κατάληξη μιας θεατρικής δράσης, αρκεί το κάθε τι που γίνεται, να το νοιώθει το παιδί.

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΜΨΥΧΩΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Η πιο βασική προϋπόθεση για να κάνει ο εμπυχωτής Θεατρική Έκφραση στην πράξη, είναι η ωραία σχέση που πρέπει να έχει με τα παιδιά. Πρέπει να αφήσει ελεύθερο τον εαυτό του/της να λύνεται μπροστά τους, να παίζει μαζί τους, χωρίς να φοβάται μην καταρριφθεί το πρότυπο του δασκάλου.

Δεν πρέπει να κατευθύνει την ομάδα, αλλά να την ακολουθεί, να συμμετέχει, χωρίς να προβάλλεται και χωρίς να επιβάλλει τη γνώμη του/της. Πρέπει να λαμβάνει υπόψη του/της και να δέχεται τις διαφορετικές απόψεις των παιδιών. Να έχει την ευελιξία να δίνει τα κατάλληλα ερεθίσματα όταν χρειάζεται, να βάζει δυσκολίες μικρές μέσα στη δράση, ώστε να οξύνεται η σκέψη των παιδιών, να πλουτίζει το λεξιλόγιό τους.

Μέσα από τη Θεατρική Έκφραση, μπορεί να διακρίνει τις ικανότητες και τις ιδιαιτερότητες κάθε παιδιού, και να ενισχύσει με έμμεσο και όχι πιεστικό τρόπο τα δειλά παιδιά να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση.

Ο ρόλος του/της μέσα στη δράση ποικίλλει. Άλλοτε συμμετέχει, άλλοτε παρακολουθεί, άλλοτε είναι πρωταγωνιστής, άλλοτε όχι. Ανάλογα με τη δυναμική, τη θέληση της ομάδας, και τη σταδιακή εξέλιξη της θεατρικής δράσης. Το βέβαιο είναι, πως πρέπει να είναι προετοιμασμένος για όλα. Πρέπει να μην αρχίσει να μεταδίδει γνώσεις και πληροφορίες, παρά μόνο όταν του/της ζητηθεί, και να αποβάλλει κάθε διδακτισμό στον τρόπο συμμετοχής του/της.

Βέβαια και ο εμπυχωτής δεν είναι ούτε παντογνώστης, ούτε ειδικός, και σίγουρα συναντάει πολλά προβλήματα κατά τη διάρκεια των προσπαθειών προσέγγισης της Θεατρικής Έκφρασης. Φυσικό είναι, πως θα κάνει λάθη, θα πειραματιστεί, θα δοκιμάσει πράγματα, σταδιακά όμως θα βελτιώνεται, αρκεί να δεχτεί τα όρια του ρόλου μέσα στη δράση, τους βασικούς όρους του παιχνιδιού - δράσης, και κυρίως να σέβεται και να εμπιστεύεται τα παιδιά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναφορικά παραδείγματα από άλλες χώρες σχετικά με την εφαρμογή της Θεατρικής Έκφρασης στο Αναλυτικό Πρόγραμμά τους μας δείχνουν, πως η Δανία, η Αγγλία, η Γερμανία, η Αυστρία, η Κύπρος, εφαρμόζουν τη Θεατρική Έκφραση, θεωρώντας τη, σα σημαντικό τρόπο κατάκτησης ορισμένων πραγμάτων για τα παιδιά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Δε σημαίνει, πως η Θεατρική Έκφραση είναι ο μοναδικός τρόπος που συμβάλλει στην Αγωγή και κανένας άλλος. Όχι. Είναι όμως ένας τομέας πιο οικείος και πιο προσιγός στην ψυχολογία του παιδιού κάθε ηλικίας. Είναι ένας τομέας, που μπορεί να συσχετιστεί με τους υπόλοιπους τομείς, και να τους βοηθήσει. Δεν είναι σκοπός, αλλά ένα εργαλείο, ένα μέσο, που οδηγεί στο σκοπό.

Δεν πρέπει να θεωρούμε σωστό, τη διαπαιδαγώγηση μόνο διαμέσου της Θεατρικής Έκφρασης. Αυτή η

μονομερής άποψη θα οδηγήσει σε λάθος αποτελέσματα. Πρέπει όμως, κατά τη γνώμη μου, να δεχτούμε τη σημαντική συμβολή της στα παιδιά κάθε ηλικίας, αναλογιζόμενοι, για το ποιες ανάγκες τους καλύπτει, και το πόσο τα βοηθάει να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, να γνωρίσουν τον εαυτό τους, και να κατακτήσουν το περιβάλλον τους. Και όλα αυτά με έναν τρόπο πολύ αγαπητό και οικείο στο παιδί: το **Παιχνίδι**.